

En krönika kring Per-Larsgården

Olof Wedin

PÅ HEMMANET nr: 6 i Norra Åbyggeby går i slutet på 1760-talet ägaren, nämndemannen och kyrkvärden Olof Ersson och funderar över vilken del av hemmanet han skall avskilja för sonens räkning. Sonen Anders går i giftastankar. I bönemans sällskap har han företagit en giljarfärd till gästgivargården i Trödje, där dygdiga Anna Jonsdotter med föräldrarnas välsignelse lovar följa Anders till Åbyggeby. De unga ska få egen bostad. En dag bestämdes platsen för densamma. Far och son stegar upp beräknad längd för stugan, ritar ett kors i marken där första hörnstenen skall läggas, kisar mot solen och ser till att hennes strålar kommer att falla in genom det fönster innanför vilket Anders en dag sitter med fötterna under eget bord. Rymligt tilltagna bli vardagsstu' och anner-stu' och mellan dessa rum ligger lillkammare och förstuga. År 1771 ristar man årtalet i spishällen, inreder rummen och bereder sig att taga emot Anna Jonsdotter som första ungmor i den nya gården. Mot söder, nedanför åkrarna, går ån genom byn och utanför nordsidans väggar står skogen tät och stigen försvinner i en krök åt finnmarkshållet. Nödiga byggnader kom till och gården tog form av en fyrkant med portlider, och portliderskamrar för tjänstfolkets behov. Endast en kort tid, fem år, fick Anders Olsson njuta sin äktenskapliga lycka och fröjdas över sina nya hus. Då kom döden och han måste lämna sin hustru och sina två små barn. Tidens sed trogen gifter änkan efter något år om sig med gårdens husbondedräng Elias Persson från Hillevik. Anders Olssons båda barn dör, och Anna född Jonsdotter och Elias Persson blir ägare till den gård som Olof Ersson planlade för son, sonhustru och barnbarn. I detta äktenskap föddes sonen Per som i tidens fullbordan övertog föräldrahemmet och gifte sig med Stina Persdotter från Åbyggeby nr:1. Två döttrar växte upp, och den ena, Kajsa, blev gift med Per Larsson från Åbyggeby nr:2.

Per Larsson övergav fader och moder och höll sig till sin hustru och blev därmed ägare till hustruns fädernegård. Och efter honom har gårdens ägare omväxlande burit namnen Per Larsson och Lars Persson.

Någon gång på 1850-talet byggde Per Larsson en våning till på mangårdsbyggnaden.

Rummen voro exakt lika, men över vardagsstu' blev det nu ett finrum, och lillkammaren, prästkammaren fick ingång från trappuppgången. I finrummen kom det handmålade tapeter och taklister. Även vardagsstu' och förstuga hade dekorerade taklister. Tapeterna klistrades direkt på de handtäljda timmerväggarna.

Nämndemansgården stod där som en av de mest välbyggda i byn. Men ägorna lågo spridda över byns marker. Ingen bonde var på den tiden nöjd om han inte hade en del med överallt. Jordlotterna blevo många, särskilt för Per Larsson. En debetsedel från 1842 uppger gårdens areal vara 2 och 3 åttondels öresland. Bland gårdens uthusbyggnader finnes bevarat ett färdstall där skjutskarlar från Ockelbo och for- män från "Söder om stan" ställde in sina hästar för att dagen därpå utvilade fortsätta sina resor. Det var en klar sak att även resenärrarna skulle ha nattlogi och mat hos Per Lars. Ett slags frivilligt gästgiveri, som kanske var resultatet av ett länge känt behov. År 1868 blev Per Larsson änkeman. Den äldsta av de tre sönerna har gift sig och flyttat hemifrån och blev den allmänt aktade och respekterade Per Persson i Hillebyn. Efter moderns död lämnar även sonen Lars hemmet och beger sig till brodern i Hillebyn. Men endast för ett år. Han vänder åter till barndomshemmet, till far och yngste bror. En hushållerska sköter karlar och djur i gården till den dag då Lars gifter sig med granngårdens Karin Jönsdotter. Även brodern gifter sig, och båda familjerna bo hemma hos Per Larsson. Det blir tal om att en av de båda hemmavarande bröderna skall övertaga gården, men vem av dem? Då låter Per Larsson bygga en ny bondgård på sin jord på annan plats i byn, en modern mangårdsbyggnad och rejäla uthus. Båda sönerna arbeta därmed utan att veta vem som blir ägare till denna gård.

När byggnaderna stodo färdiga drogo bröderna lott om den nya gården. Det blev yngste brodern Elias som blev ägare till nybyggnaderna. Lars övertar den gamla fädernegården och en ny generation, tre barn, Per, Karin och Anna, växer upp inom dess hägn.

Under arbete och omsorg om gården rinna åren hän, och en dag lägger även Lars Persson sitt huvud till ro. Åter heter gårdens ägare Per Larsson. Han vördade gamla minnen och vårdade väl sitt arv. Ogift dog han, och syster och syskonbarn försålde de gamla byggnaderna.

Ett nytt skede har börjat för den gamla gården. I rum där sorg och glädje blandats, mötas nu sockenborna till den moderna tidens sammankomster. Samtidigt beser man flydda tiders husgeråd och redskap.

En gård med traditioner har blivit Hille hembygdsgård.

Detta är ett utdrag ur Maria Lindholms krönika skriven till föreningens 10-års jubileum 1946. Här nedan fortsätter krönikan fram till 1996.

40-talet

Den 22 september 1946 invigdes Hille hembygdsgård av landshövdingen Rickard Sandler och ur hans invigningstal citerar vi: "Hembygdsrörelsen får ej bli en gravsten över gångna tider, den får ej stirra tillbaka och bli en främling i nutiden, den måste söka anknytning till bygden och dess intressen. Det är och gäller här all allmogekultur som skall tagas tillvara, och här i gården gäller det för olika samhällsgrupper att kunna samlas och att ha ett tillhåll i sitt arbete. Detta är denna hembygdsgårds allra största betydelse."

Tal hölls även av Länsintendenten Ph. Humbla, varefter Fru Maria Eriksson berättade ett par historier på Hillemaal, vilket mottogs med stort bifall.

Invigningsfesten som besöktes av uppskattningsvis 1500 personer avslutades med andaktsstund i Hille kyrka.

Under året 1947 skedde en utökning av byggnaderna vid gården.

Ett båtsmanstorp som föreningen av Gottfrid Engström i Björke fått i byte mot ett antal timmerstockar uppsattes norr om mangårdsbyggnaden.

50-talet

I verksamhetsberättelsen för "det flydda året 1950" kan man läsa att på hembygdsfesten den 30 juli medverkade D:r Humbla som högtidstalare, samtidigt som han förrättade invigning av den av Kopparfors AB skänkta fäbodstugan samt det av Korsnäs AB skänkta härbret. Man kan även läsa i berättelsen att föreningen av Emil Sandberg inköpt en av de äldsta sjöbodarna på Iggön, samt att Emil Olsson i Trödje skänkt föreningen en gammal rökbastu. Dessa två byggnader uppfördes under det kommande året.

1956 fyller föreningen 20 år och det har gått 10 år sedan gården invigdes. Man ser tillbaka på åren som gått och med vemod men samtidigt med tacksamhet tänker rna på dem "som voro med och bildad föreningen och till alla som under kortare och längre tid arbetat i föreningen, men som i dag äro borta".

Traditionsenligt hölls hembygdsfest med Överste Hans Berggren som talare och Gästriklands Spelmansförbund stod för den musikaliska underhållningen.

Camping är från sommaren 1957 ett nytt inslag i livet vid hembygdsgården. Valfrid Hjort utsågs av årsmötet till vaktmästare vid gården och i hans arbetsuppgifter ingick servering till besökande samt upplåtande av tältplatser. Campingen var tidvis en bra inkomstkälla för föreningen.

60-talet

Vid 1960 års hembygdsfest framfördes ett teaterspel om Gustaf Fröding. Medverkande: Arthur Kvist, Gerd Sporre samt ungdomar från bygden.

Föreningens 25-åriga tillvaro firades med en fest vid gården den 2 juli 1961 då under mottot: "Gångna år - Arbetsmelodi - Hembygdskärlek".

Olika Hillebor berättade minnen och intryck från bygden. Operasångare Bengt Rundgren sjöng, vilket även 12-åriga Eva Eklund gjorde till eget gitarrackompanjemang.

Så går åren och under senare delen av sextioalet ökar aktiviteten i och omkring Per-Larsgården. Men en mycket ovälkommen händelse inträffar 1969, inbrott i gården varvid stals en stor del av gårdens kopparföremål. Som en följd av detta försågs fönstren i nedre våningen med luckor.

70-talet

En gammal sedvänja i Hille har varit att vid när slåttern var klar åt man "slåttgröt". Man hade väl ti- digare anordnat grötfester en del år men från 1970 har det varit tradition att en söndagskväll vid "Mickelsmäss" avsluta verksamheten vid gården med en grötfest då risgrynsgröt och smörgåsar med färskost serveras. Oftast bjuds då också på musikalisk underhållning.

Åren på sjuttioalet rullar undan med traditionella hembygdsfester med inbjudna talare av vilka kan nämnas. Carl Zetterlund, Villy Maria Lundberg. Men festerna började under dessa år att ibland få en annan utformning, 1975 års fest anordnades i samarbete med LRF och hade som tema "Från slaga till skördetröska". Tre hembygdsfester under 1970-talet flyttades ut till olika byar, nämligen till Iggön, Hillevik och Oslättfors. Sjuttioalet blev på det hela taget ett mycket händelserikt år för Per-Larsgården.

Skadegörelse

Det skedde två inbrott 1975 och 78 varvid de kvarvarande resterna av kopparsamlingen, alla spinnrockar samt en stor del av möblemanget stals. Sjöboden som redan tidigare utsatts för en viss vandalisering brändes ned under 1975. Men det hände även mera positiva saker: en mycket behövlig upprustning av gården inleddes, ytterdörrarna renoverades, nytt tegeltak lades på, rödfärgning, och kanske det viktigaste av allt i dessa inbrottens tider, en larmanordning sattes in i gården.

Dans

En fråga av något annorlunda natur fick under 1978 sin lösning. I föreningens första arrendekontrakt för gårdstomten stod inskrivet att dans ej fick anordnas vid gården. Efter en omfattande utredning uttalade årsmötet den 15 maj 1978 "som sin mening att det anser att hinder ej föreligger för att dans, om så önskas, anordnas vid gården".

80-talet

Åttiotalet innebar i likhet med det föregående decenniet fortsatt stor aktivitet samt många förändringar vid gården. Sommaren 1980 anordnades en stor "Slåtterfest" med Bertil Boo och Eberhard Jularbo som huvudattraktion. Ett av de olika arrangemangen på festen var dragkamp mellan olika byalag, men föreningens dragkampsrep hade kommit på villovägar varför ett inlånat rep användes. Tyvärr var inte detta av tillräckligt bra kvalitet, vilket hade som följd att när två lag drog för allt vad dom var värda brast repet. Sedan ett nytt rep anskaffats kunde tävlingen fullföljas. Den sommaren utsattes gården för skadegörelse, stenkastning in genom fönstren i övre våningen. Vid ett(tillfälle var tretton rutor, de flesta av gammalt handblåst glas, utslagna. Totalt förstördes cirka trettio rutor. Som skydd för fortsatt skadegörelse uppsattes plexiglasskyd för fönstren.

Vandring

Sedan 1971 hade det planerats att bygga upp en tröskvandring vid gården, men först 1984 kunde invigningen av densamma ske. Samma sommar anordnades den första spelmansstämman vid gården. Det skedde i samarbete med Hille Spelmän. Dansbana lånades från Gävle kommun och dansen pågick till ett på natten. Mycket uppskattat. Spelmansstämmor anordnades fram till 1989 men intresset för sådana var då i avtagande, varför den verksamheten ej fortsatte.

Den 27 juli 1986 firades Hembygdsföreningens femtioåriga tillvaro med en stor hembygdsdag, med högtidstal av dåvarande ordföranden i Hembygdsförbundet Thord Andersson, musik av Hille Spelmän, samt framförandet av bygdespelet "Badlif i Mårdäng eller ett renare folk". "Badlivet" var skapat av den bygdespelsgrupp som bildats inom föreningen, och som senare blev sin egen, Teaterföreningen Hille-Vi.

Taklagsfest vid Per-Larsgården år 1944.

Kyrkrönningsladan

Uppsättningen och färdigställandet av den till föreningen skänkta "Kyrkrönningsladan" slutfördes under sommaren 1989 och invigningen skedde den 9 september.

Midsommarfest

[Hillebygden, Nr. 1, 1996]

Under året 1989 utökades aktiviteterna vid gården med dels Midsommarfest i samarbete med Hille IF, dels Ekumenisk hembygdsdag tillsammans med Hille församling och de frireligiösa församlingarna. Dessa arrangemang har sedan fortsatt under åren in på 90-talet jämsides med de mera traditionella hembygdsdagarna.

Framtidsförhoppning

Så får denna krönika sluta med den förhoppningen att Hillebomas intresse för sin gamla hembygds gård kommer att bestå som det gjort under de gagna 50 åren. ☀